VALORIFICAREA MOŞTENIRII CULTURALE FĂRĂ FRONTIERE A BUCOVINEI. LIBERTATE, OPORTUNITĂŢI ŞI CONSTRÂNGERI

VASILE I. SCHIPOR

Evenimentele din Europa de la sfârşitul deceniului al treilea din veacul trecut marchează, în mod dramatic, sfârşitul unei epoci inconfundabile din istoria Bucovinei. O întreagă epocă de „frumuseţi şi bogăţii" se apropie acum de sfârşit. „O epocă de imense lichidări", ca „un monstru flămând" – cum o percepe Iancu Norin, un erou al romanului lui Vasile Ţigănescu *Refugiaţi*, sub presiunea evenimentelor dramatice din 1940[1] – îi ia locul, spulberând treptat comunităţi etnice/mari grupuri umane, neamuri, familii, oameni[2]. Pentru o jumătate de veac, Bucovina intră într-o altă ordine – politică, economică, socială, culturală, stând în tot acest timp sub „zodia ciumei"[3]. Timp de o jumătate de veac, peste memoria culturală a Bucovinei s-a aşternut uitarea.

După evenimentele din 1989, mai întâi la Cernăuţi, apoi şi în judeţul Suceava, preocupările bucovinenilor pentru cunoaşterea şi promovarea valorilor de patrimoniu, lăsate posterităţii ca „moştenire culturală fără frontiere" şi cultivarea memoriei unor artişti uitaţi pe nedrept se înfiripă, rodind în pofida multor constrângeri. Mai multe lucrări elaborate şi tipărite acum ilustrează aceste preocupări. După lucrarea sa *Arta în Bucovina. Ghid biobibliografic*, vol. I, Suceava, Biblioteca Judeţeană, 1984, profesorul Emil Satco publică *Artişti plastici din Bucovina. Mic dicţionar*, Suceava, f. ed., 1991, (re)aducându-i pe mai mulţi artişti bucovineni de altădată în memoria publică şi, mai cu seamă, în lucrarea anevoioasă de cunoaştere a moştenirii culturale de către noile generaţii: Isidora

[1] Vasile Ţigănescu, *Refugiaţi*, Roman, Ediţie îngrijită şi finanţată de Mihai Pânzaru-Bucovina, Prefaţă de prof. Elisabeta Prelipcean, Rădăuţi, Editura RO Basarabia-Bucovina Press, Colecţia „Scriitori bucovineni" (4), 1997.

[2] O cercetare a evenimentelor, din perspectiva documentelor de istorie literară româneşti şi de expresie germană, vezi la Vasile I. Schipor, *Cronicile izgonirii, cronicile însingurării oamenilor şi comunităţilor din Bucovina*, în „Analele Bucovinei", Rădăuţi–Bucureşti, anul XV, nr. 1 (30), ianuarie–iunie 2008, p. 111–134.

[3] Vezi Mirella Tonenchi, *Zodia ciumei*, Timişoara, Editura Cosmopolitan Art, 2009.

Analele Bucovinei, XVII, 1 (34), p. 223–259, Bucureşti, 2010

BDD-A32534 © 2010 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:14 UTC)

Constantinovici-Hein[4], Franz Xavier Knapp[5], Albert Kollmann[6], Oskar Laske[7], Gheorghe Løvendal[8], Eugen Maximovici[9], Ricardo Righetti[10], Arhip Roşca[11], Rudolf Rybiczka[12], Vladimir Zagorodnikov[13]. În acelaşi an, 1991, Emil Satco publică *Arta în Bucovina. Ghid biobibliografic*, vol. II, iar mai târziu, în 2004, *Enciclopedia Bucovinei*[14], lărgind considerabil aria cunoaşterii şi deschizând perspective noi în înţelegerea şi interpretarea moştenirii culturale fără frontiere a Bucovinei.

Pe terenul pregătit de aceste lucrări, în 2005, criticul de artă Valentin Ciucă elaborează şi publică *Un secol de arte frumoase în Bucovina*[15], „o panoramă a artiştilor născuţi, crescuţi, trăitori sau numai călători în Bucovina", evidenţiind „cât de mult a adus patrimoniului nostru vizual această Moldovă nordică atât de aşezată, de curată, de harnică şi de roditoare" şi „îmbogăţind literatura [noastră] de specialitate"[16]. În primele două capitole, *Paradigma academismului şi tentaţiile actualităţii*, p. 19–104; *Dominanta naţională şi reflexele artistice europene*, p. 105–210, ce privesc, cronologic, ceea ce noi numim „Bucovina istorică" dar şi cele două decenii de prelungire/supravieţuire a acesteia, criticul de artă Valentin Ciucă păstrează, în general, lista artiştilor bucovineni creionată de Emil Satco, dar îşi extinde comentariul asupra creaţiilor semnate de artişti plastici proveniţi din localităţi care n-au aparţinut niciodată Bucovinei, iar, prin alte două capitole ale cărţii[17], asupra creaţiilor semnate de autori afirmaţi în perioada postbelică.

În studiul introductiv, *Resurecţia memoriei şi tentaţiile actualităţii*, p. 7–12, dar mai ales în *Epilog*, criticul de artă ieşean precizează că albumul *Un secol de arte frumoase în Bucovina* nu are ambiţia [...] exhaustivului": „Pentru cei vechi, documentarea este deseori dificilă din cauza precarităţii informaţiei, a pierderii urmelor unor opere care n-au avut şansa de a intra în patrimoniul muzeelor sau

[4] Emil Satco, *Artişti plastici din Bucovina. Mic dicţionar*, Suceava, f. ed., 1991, p. 20.
[5] *Ibidem*, p. 43–44.
[6] *Ibidem*, p. 44.
[7] *Ibidem*, p. 45–46.
[8] *Ibidem*, p. 48.
[9] *Ibidem*, p. 50.
[10] *Ibidem*, p. 58.
[11] *Ibidem*, p. 59.
[12] *Ibidem*, p. 61–62.
[13] *Ibidem*, p. 69.
[14] Emil Satco, *Enciclopedia Bucovinei*, vol. I–II, Iaşi–Suceava, Editura Princeps–Biblioteca Bucovinei „I. G. Sbiera", 2004.
[15] Valentin Ciucă, *Un secol de arte frumoase în Bucovina*, Prefaţă de acad. Răzvan Theodorescu, Suceava, Editura Muşatinii, 2005.
[16] Acad. Răzvan Theodorescu, *Prefaţă* la vol. Valentin Ciucă, *Un secol de arte frumoase în Bucovina*, Suceava, Editura Muşatinii, 2005, p. 5.
[17] *Libertăţile limbajului, constrângerile tematice temporare şi autonomia artisticului*, p. 211–342 şi *Presiuni postm*

BDD-A32534 © 2010 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:14 UTC)

instituţiilor publice. Pentru cei noi, dificultăţile apar în momentul când unele vecinătăţi sunt stânjenitoare şi generează idiosincrazii. Gestionarea orgoliilor se vădeşte întotdeauna a fi un parcurs anevoios şi accidentat. Am recurs la câteva criterii în măsură să stabilească, cu decenţă, nu atât ierarhiile care oricum vor fi fixate doar de marele zeu, Timpul, cât parcursul unei evoluţii de ansamblu la nivelul breslei zgravilor de subţire şi nu numai a lor"[18]. Selecţia pe care o operează aici Valentin Ciucă se face „pe criteriul profesionalismului", acesta înglobând „alte subcriterii": „apartenenţa la U.A.P. Suceava sau la U.A.P. în general, studiile de specialitate, activitatea artistică şi, mai mult decât toate, valoarea"[19].

În contextul acestor preocupări din Bucovina ultimelor două decenii, comunicarea noastră îşi propune să aducă în discuţie nume de artişti şi opere necunoscute, uitate, ignorate sau chiar marginalizate cu bună ştiinţă, contribuind astfel, atât cât omeneşte este posibil, la refacerea patrimoniului nostru artistic, prin cunoaşterea şi valorizarea moştenirii culturale fără frontiere a Bucovinei[20].

După evocarea lui Franz Xaver Knapp, la împlinirea a 200 de ani de la naşterea sa[21], pictorul pe care îl (re)aducem în actualitate, mai întâi, este **Oskar Laske**. Alegerea sa nu este determinată doar de împlinirea a 135 de ani de la naşterea sa, eveniment cultural neobservat, din păcate, în Bucovina, ci şi de absenţa sa nejustificată din albumul *Un secol de arte frumoase în Bucovina* (2005), deşi cu mai bine de un deceniu în urmă, Emil Satco, la Suceava, îi închina un articol în *Artişti plastici din Bucovina. Mic dicţionar* (1991)[22].

Arhitectul şi pictorul Oskar Anton Ivan Laske vede lumina zilei la 8 ianuarie 1874 în Cernăuţi, în familia arhitectului Oskar Laske senior (1841–1911) şi a

[18] *În loc de epilog...*, p. 411.

[19] *Ibidem.*

[20] Comunicarea se înscrie în prelungirea unor preocupări mai vechi şi constante, aşa cum o ilustrează câteva din studiile noastre: *Eugen Maximovici – un „Grigorescu al Bucovinei"*, publicat în „7 zile bucovinene", Rădăuţi, anul IV, nr. 117, 23–29 ianuarie 2003, p. 6. Dezvoltat, cu titlul *Eugen Maximovici (1857–1929), un „Grigorescu al Bucovinei"*, republicat în volumul Vasile I. Schipor, *Bucovina istorică. Studii şi documente*, Cuvânt-înainte de D. Vatamaniuc, m. o. al Academiei Române, Bucureşti, Editura Academiei Române, Colecţia „Enciclopedia Bucovinei în studii şi monografii" (22), 2007, p. 343–350; *Un prieten al lui Mircea Streinul: Rudolf Rybiczka (1911–1998)*, în volumul citat, p. 386–392; *Eugen Pohonţu (1897–1992) şi Societatea Artiştilor şi Amicilor Artelor Plastice din Bucovina (1931–1934)*, în „Analele Bucovinei", Bucureşti, anul XI, nr. 2 (23) [iulie–decembrie] 2004, p. 283–293. Publicat şi în volumul citat, p. 375–385; *Partenie Masichievici (1887–1952). Destinul unui dezrădăcinat din Bucovina*, în „Scriptum", periodic trimestrial al Bibliotecii Bucovinei „I. G. Sbiera", Suceava, anul XII, nr. 3–4, iulie–decembrie 2006, p. 19–21. Studiul se republică în volumul citat supra, p. 371–374. Vezi şi studiul *Franz Xaver Knapp (1809–1883) şi „Bucovina [sa] ilustrată". 200 de ani de la naşterea pictorului bucovinean*, în „Analele Bucovinei", Rădăuţi–Bucureşti, anul XVI, nr. 1 (32), ianuarie–iunie 2009, p. 11–30.

[21] Comunicare susţinută în cadrul Sesiunii ştiinţifice „Alma Mater Sucevensis. Zilele Universităţii", ediţia a IX-a, organizată de Universitatea „Ştefan cel Mare" Suceava, Facultatea de Istorie şi Geografie. Catedra de istorie si relatii internationale. Suceava. 7 martie 2009.

[22] Emil Sa

BDD-A32534 © 2010 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:14 UTC)

Xaverei Fiala, romano-catolici, fiind singurul lor băiat, alături de sora sa Elisabeth. Anii copilăriei şi-i petrece în Cernăuţi, capitala Ducatului de la marginea de răsărit a Imperiului Austro-Ungar. După mutarea familiei în capitala Monarhiei, studiază la Volksschule din Viena (1884–1888), vădind înclinaţie spre desen. Frecventează, timp de doi ani (1888–1889) un curs particular de peisagist cu Anton Hlavacek (1842–1926). În 1892, obţine Diploma de Maturitate la Schottenfelder Realschule din Viena. Îşi continuă pregătirea şcolară, studiind arhitectura la Şcoala Tehnică Superioară din Viena (1892–1898), sub îndrumarea lui Karl König (1841–1915). În 1895 şi 1898 îşi trece primul şi al doilea examen de licenţă/stat. Urmează cursurile Facultăţii de Arhitectură de la Academia de Belle-Arte din Viena (1899–1901), fiind influenţat aici de Otto Koloman Wagner (1841–1918) şi Gustav Klimt (1862–1918), artişti care fondaseră, în 1897, împreună cu Joseph Maria Olbrich, Josef Hoffmann şi Koloman Moser, gruparea artistică „Vienna Secession"[23].

În 1899 susţine o lucrare practică, sub coordonarea directorului de şantier Hermann Müller, la Cottageverein, iar doi ani mai târziu, în 1901, se angajează la firma tatălui său. Aici îşi desfăşoară activitatea în domeniul arhitecturii, conducând lucrări de construcţie a vilelor şi a caselor cu profil rustic (conacelor) din Viena şi din împrejurimi, precum şi a clădirilor unor fabrici, fiind solicitat totodată şi ca decorator de interioare. Dintre lucrările realizate în această perioadă menţionăm

[23] Secesiunea vieneză (în limba germană, *Wiener Secession*) este o mişcare artistică apărută în 1897, la Viena, după modelul „Secesiunii müncheneze" (*Münchner Secession*, 1892) şi mai înainte de „Secesiunea berlineză" (*Berliner Secession*, 1898). Mişcarea reuneşte mai ales artişti plastici, pictori, graficieni şi arhitecţi, având denumirea oficială de „Vereinigung Bildender Künstler Österreichs, Secession" („Uniunea Artiştilor Plastici din Austria, Secesiune"). Termenul de „secesiune" reprezintă o variantă germană a curentului „Art Nouveau", apărut în Europa la sfârşitul secolului al XIX-lea şi începutul secolului al XX-lea, care se aplică în cercurile artistice tuturor eforturilor de desprindere (potrivit cuvântului latin *secessio*, „separare, scindare") din vechile tipare şi de căutare a unor căi de combatere a sărăcirii şi uniformizării impuse de standardele producţiei industriale. Secesiunea debutează în Germania în 1892, deschizând seria dizidenţilor faţă de arta academistă promovată de „Asociaţia Artistică din München" (*Münchener Künstlergenossenschaft*). Din această mişcare făceau parte Franz von Stuck, Fritz von Uhde, Wilhelm Trăbner, Arnold Böcklin ş.a., care se reunesc în jurul revistei „Die Jugend" („Tineretul"), de unde numele de „Jugendstil", răspândit în ţările de limbă germană, până la puternica afirmare a stilului expresionist, fenomen care se produce în preajma Primului Război Mondial. Secesiunea vieneză ia fiinţă la 3 aprilie 1897, în jurul lui Gustav Klimt (primul preşedinte al Uniunii), Joseph Maria Olbrich şi Josef Hoffmann, la care aderă şi Koloman Moser, Josef Engelhart, Otto Wagner ş. a. Asociaţia îşi construieşte, în 1898, un palat propriu după planurile lui J. M. Olbrich, care găzduieşte expoziţii internaţionale, editează revista „Ver Sacrum" (1898–1903), fondează „Atelierele vieneze" (*Wiener Werkstätte*), în 1903, ce devin un centru al *design*-ului european timp de trei decenii. În expoziţiile organizate aici, publicul vienez ia contact cu pictura franceză modernă, în special cu operele impresionişţilor. Scopurile secesiunii vieneze erau: reunirea forţelor creatoare din întreaga ţară, instaurarea de contacte cu artiştii străini, schimbul internaţional de idei, impulsionarea artelor aplicate, promovarea unei noi expresii artistice veritabile în opoziţie cu arta învechită a saloanelor oficiale vieneze. Vezi şi Kirk Varnedoe, *Wien 1900. Kunst, Architektur & Design*, Taschen, Köln, 1993; Carl Schorske, *Vienne, fin de siècle. Politique et culture*, Fayard, Paris, 20

BDD-A32534 © 2010 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:14 UTC)

aici *Monumentul Soldaţilor/Ostăşesc* din Cernăuţi (1901) şi decoraţiunile interioare de la Cabaretul „Nachtlicht" din Viena (1904).

Din 1904 datează primele sale încercări în gravura în acvaforte. Începând de acum se ocupă intensiv şi de pictură. Oskar Laske organizează prima expoziţie publică în 1905, în cadrul Asociaţiei Vieneze Hagen, unde prezintă, în principal, schiţe, studii şi desene arhitectonice. În perioada 1908–1910 trece definitiv de la arhitectură la pictură. Face călătorii de documentare în Germania, Anglia, Scoţia, Italia, Orientul Mijlociu, Africa de Nord, călătorii care îi vor favoriza apropierea de viziuni noi în arta sa.

Câteva evenimente din viaţa şi cariera acestei perioade trebuie reţinute, pe lângă participarea la cea dintâi expoziţie, organizată de Liga Tineretului (1905): înscrierea în Societatea Arhitecţilor Austrieci (1910), căsătoria sa cu Emilia Klein (1882–1948), pianistă şi profesoară de muzică (22 noiembrie 1916).

În timpul Primului Război Mondial (1914–1918), Oskar Laske conduce lucrările de consolidare a fortificaţiilor din Galiţia, Slovenia şi Istria, fiind totodată şi pictor militar, la fel ca alţi artişti ai vremii din Vechea Austrie: scriitorii Alexander Roda Roda, Egon Erwin Kisch, Leo Perutz, Richard A. Bermann (Arnold Höllriegel), Ferenc Molnár, Robert Michel, Franz Werfel, Franz Theodor Csokor, Rudolf Hans Bartsch, Franz Karl Ginzkey, Felix Salten, Stefan Zweig, Rainer Maria Rilke, Alfred Polgar (Polak), pictorii Oskar Kokoschka, Ferdinand Staeger, Ludwig Hesshaimer, Albin Egger-Lienz. Din această perioadă datează lucrarea *Barrikadenkampf in Belgrad am 9. Oktober 1915.*

Între anii 1917 şi 1919 frecventează clasa de pictură a lui Johannes Itten.

După război, în 1919, Oskar Laske realizează fresca *Arca lui Noe* la Orfelinatul din Kalksburg. În 1920 se produce debutul său ca pictor scenograf, artistul realizând decorurile şi costumele pentru piesa *Mult zgomot pentru nimic*, William Shakespeare. Membru al grupării artistice „Wiener Secession" (1924–1939, 1945–1950), membru de onoare al Societăţii Pictorilor şi Gravorilor din Londra (1926), membru de onoare al Societăţii Graficienilor de Carte din Leipzig. Pentru activitatea sa prodigioasă, este distins cu Medalia de Aur a Expoziţiei Internaţionale de Carte şi Grafică BUGRA (Internationale Ausstellung fur Buchgewerbe und Graphik, organizată pentru prima dată la Leipzig, în 1914) (1925), Marele Premiu al Oraşului Viena (1928), Medalia de Stat de Aur (1931), Premiul Oraşului Viena (1948).

Oskar Laske îşi expune lucrările la mai multe expoziţii personale şi de grup: Internationale Buchkunst – Avstellung (Bugra), Leipzig, 1927; Expoziţiile personale de acuarelă şi grafică, Viena, 1930, 1934; Expoziţia de grafică, Albertina, Viena, 1944; Expoziţia de acuarelă şi guaşă, New York, 1950.

Artistul [illegible] în Viena.

BDD-A32534 © 2010 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:14 UTC)

Lucrările sale continuă să fie expuse şi după această dată la diverse expoziţii: Viena, 1952, 1955; Düsseldorf, 1959; Viena, 1961, 1963; Vinnipeg, 1964; New York, 1965; Graz, 1966; Bregenz, 1970. Creaţii ale sale sunt expuse în cadrul unor expoziţii retrospective, organizate în Austria şi Germania.

Acoperind o perioadă de aproape cinci decenii, activitatea artistului Oskar Laske este prodigioasă: arhitect, pictor scenograf, grafician de carte, gravor, pictor. Lucrările sale de pictură şi grafică se înscriu în aşa-numita perioadă postimpresionistă sau a impresionismului de atmosferă[24]. În picturile sale, fie că sunt imagini ale oraşului, scene biblice, istorice sau de gen, Oskar Laske se dovedeşte a fi un narator plin de fantezie şi umor, care prezintă lumea cu numeroasele ei faţete. Deşi este un colorist sensibil, partea de desen rămâne elementul pregnant în opera cultivatului arhitect. În multe creaţii, artistul este fascinat de folclor, fabulosul făcându-şi deseori simţită prezenţa mai ales în lucrările de mari dimensiuni. Fantezia, umorul, poezia, extazul în faţa actului creaţiei sunt trăsături definitorii pentru opera lui Oskar Laske.

Multe dintre creaţiile sale sunt „adevărate documente istorice": scene de război, peisaje citadine şi rurale din Bucovina, din Austria Veche, din Europa Occidentală, Orientul Apropiat şi Africa de Nord, imagini din viaţa diferitelor comunităţi umane (germani, slovaci, ruteni, evrei, români etc.). Din această categorie fac parte şi majoritatea lucrărilor inspirate de subiecte din Bucovina. *Bucovina*, mapă cuprinzând zece litografii originale, tipărită la Viena în 1934, încântă prin pitorescul etnografic: *Târg de cai în Galiţia Răsăriteană* (litografie de copertă, „Titelblatt"), *Cernăuţi. Piaţa Unirii cu Primăria*, *Cernăuţi. Cimitirul Vechi Evreesc*, *În lunca Siretului*, *Templu[l] Evreesc din Cernăuţi*, *Mânăstirea Voroneţului*, *Sucevita*, *O înmormântare la Horeceea*, *Horă la o nuntă ţărănească*, *Oborul din Rădăuţi*[25].

Opera artistică al lui Oskar Laske este vastă şi include peste 300 de cicluri şi compoziţii, circa 500 de acuarele, gravuri, litografii, monotipii, desene, schiţe, ilustraţii de carte.

Oskar Laske este un maestru al compoziţiei, formaţia sa de arhitect făcându-se simţită la punerea în pagină a subiectului. Totul este calculat cu minuţie aproape

[24] Antum şi postum, creaţia sa artistică se bucură de o receptare plină de viu interes şi de referinţe elogioase. Îi închină studii şi articole, printre alţii: E. Tietze-Conrat, *Oskar Laske*, Wien, 1921; F. Nowotny, *Oskar Laske*, Wien, 1954; I. Podbrecky, *Wiener Jugendstil*, Wien, 2001; Ernst Schremmer, *Oskar Laske. Ein Meister aus der Bukowina*, Ausstellungskatalog. Mit Beiträgen von Georg von Drozdowski, Hans Tietze, Arthur Oessler und Otto Stoessl, München, Bd. 31, 1990; C. Reiter, *Oskar Laske 1874–1951. Leben und Werk*, Dissertation, Wien, 1992; Cornelia Reiter, *Oskar Laske (1874-1951). Ein vielseitiger Individualist*, Verlag Galerie Welz, 1995; Zetter-Schwaiger, Sophie Kovacek, Claudia-Cornelia Reiter, *Oskar Laske. Der phantastische Erzähler*, Verlag Kovacek & Zetter, 2002.

[25] Vezi şi Emil Satco, *Artişti plastici din Bucovina. Mic dicţionar*, p. 45; Ernst Schremmer, *Oskar Laske. Ein* verk, 1990, S.59.

BDD-A32534 © 2010 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:14 UTC)

matematică. Imaginile surprinse din perspectivă aeriană (de sus), personajele realizate prin pete de culoare calculate savant creează o atmosferă dinamică, plină de realism. Gama cromatică, dominată de „culori tari", contribuie la crearea atmosferei. Temele favorite, care îl atrag pe Oska Laske, sunt scenele biblice (*Arca lui Noe*, *Jona şi chitul*, *Trecerea Mării Roşii*, *Naşterea lui Iisus*, *Fuga în Egipt*), copacul-casă, bâlciurile din Austria Veche (Viena, Eggenburg, Friesache-Stiria, Breunschweig-Saxonia, Brugge, Tabor-Boemia, Saaz-Boemia, Grinzing, Klosterneuburg, Cernăuţi) şi din Europa de Răsărit (Kiev, Odessa). Oskar Laske abordează rareori portretul. În schimb, recurge la autoportret, surprinzându-se în diferite ipostaze şi comunicând atitudinea artistului „faţă în faţă cu lumea" şi o gamă întreagă de sentimente, dintre care se disting autoironia şi ironia învăluite de o discretă nostalgie.

„Lumea lui [Oskar] Laske – cum observă comentatorii săi – se află între hotarul Genezei [aşa cum aceasta este văzută în Vechiul Testament] şi cel al vieţii cotidiene, care nu este altceva decât o mare scenă de teatru. Laske este unul din artiştii situaţi în afara programelor, dar nu şi în afara timpului, având o uimitoare constanţă a concepţiei"[26].

Pentru Bucovina, Oskar Laske „rămâne cronicarul fidel care a ştiut să reţină atmosfera specifică acestei zone geografice"[27], la fel ca Franz Xaver Knapp, Albert Kollmann şi Rudolf Rybiczka, ca să-i numim doar pe câţiva dintre artiştii pentru care Bucovina ocupă un loc aparte în universul creaţiei lor.

În albumul din anexă, ilustrăm universul creaţiei lui Oskar Laske cu reproduceri după lucrările: *Grădina raiului* (1941), *Fuga în Egipt* (1945), *Narrenschiff* (1923), *Jona şi chitul* (1928), *Oborul din Rădăuţi* (1911), *Târg de cai în Galiţia Răsăriteană* (1916), *Templul Evreesc din Cernăuţi*, *Piaţa Unirii cu Primăria din Cernăuţi*, *În Lunca Siretului*, *Cimitirul Vechi Evreesc din Cernăuţi*, *Mânăstirea Voroneţului* (1934).

Cel de al doilea artist la care ne referim aici este **Emil Armin**, al cărui nume lipseşte din lucrările biobibliografice întocmite şi publicate în Bucovina.

Emil Armin se naşte la 1 aprilie 1883 în Rădăuţi. Rămâne orfan de tată la vârsta de zece ani, fiind îngrijit de fraţii şi surorile sale. În 1905, emigrează în Statele Unite ale Americii, stabilindu-se la Chicago. Lucrează ziua în magazine, pentru a se întreţine, iar seara învaţă la Institutul de Artă din Chicago, studiind pictura şi sculptura, sub îndrumarea pictorilor Jarard Reynold Wellington (1865–1949), George Wesley Bellows (1882–1925) şi Randall Vernon Davey

[26] F. Nowotny, *Acuarelişti austrieci*, în vol. Ernst Schremmer, *Oskar Laske. Ein Meister aus der Bukowina*, Ausstellungskatalog. Mit Beiträgen von Georg von Drozdowski, Hans Tietze, Arthur Oessler und Otto Stoessl, München, Verlag Südostdeutsches Kulturkwerk, Bd. 31, 1990. Vezi şi Emil Satco, *Artişti plastici din Bucovina. Mic dictionar*, p. 46.

[27] Emil Sa

BDD-A32534 © 2010 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:14 UTC)

(1887–1964), care îl stimulează să lucreze din plăcere şi pentru a depăşi canoanele academismului, absolvind cursurile în 1920.

În marea metropolă americană, Emil Armin îşi formează un stil propriu, modern, cu rădăcini în evreitatea din România şi deopotrivă în lumea Americii, expunându-şi lucrările (uleiuri, acuarelă, graphyt, gravură, sculptură în lemn) în cadrul expoziţiilor anuale ale Institutului de Artă din Chicago. În 1939–1940, Emil Armin lucrează în cadrul Programului de Arte Frumoase (FAP) al Administraţiei pentru Dezvoltarea Muncii (WPA), fiind inspector supervizor pentru Statul Illinois. Practică pictura de şevalet, petrecându-şi vara, alături de alţi artişti, în New Mexico, Mexico, Maine şi în Indiana Dune, realizând uleiuri şi acuarele[28].

În pictura modernă a lui Emil Armin, influenţată de post-expresioniştii Paul Gauguin şi André Derain, dar şi de expresioniştii germani Emil Nolde, Max Pechstein şi Erich Heckel, se răsfrâng experienţa sa personală, viaţa modernă din Chicago, ritualuri evreieşti şi teme biblice[29]: „Am exprimat în lucrările mele – mărturiseşte autorul – caracteristicile mediului în care trăiesc. Am redat în compoziţiile mele nervurile de oţel ale turnurilor înalte aflate în construcţie, pământul împins deoparte, pe fundul lacurilor, sub presiunea digurilor care se construiesc. În textura şi lumina culorii, freamătă fulgerările curentului electric, zumzetul şi mişcarea rapidă amestecate cu razele de soare... Mediul înconjurător vorbeşte; şi am ajuns să mă consider drept un expresionist al naturii, pentru că ceea ce aud, văd şi vibrez se produce fără nici un efort"[30]. Ammar Al-Hawi, în studiul *Painters and Photographers in the Midwest*, îl aşează în fruntea artiştilor modernişti, foarte cunoscut prin picturile sale în ulei, gravură şi sculptură în lemn, alături de Doland Boe, Charles Burchfield, Frank V. Dudley, J. Jeffery Grant,

[28] În timpul Marii Crize Economice, în S.U.A., mulţi artişti care lucrau în tipografii, graficieni care lucrau în publicitate sau în alte domenii au devenit şomeri, deoarece angajatorii nu-şi mai puteau permite să-i păstreze. În 1934, preşedintele Franklin Delano Roosevelt creează Programul de Arte Frumoase (FAP) al Administraţiei pentru Dezvoltarea Muncii (WPA), cu scopul de a putea angaja artişti, muzicieni, scriitori şi actori, care, pentru un salariu săptămânal şi pentru a beneficia de mijloace artistice, executau lucrări de artă în construcţiile publice, precum şi pentru crearea de arhive de proză, fotografie şi interviuri în beneficiul naţiunii americane. Adeseori lucrările de artă erau executate conform instrucţiunilor şi temelor cerute de WPA, ca de exemplu *Scene americane* sau *Americani la muncă*. Obiectivele programului erau acelea de a celebra arta americană şi de a o face mai bine cunoscută în localităţile mai mici. Artiştii primeau aproximativ 25 de dolari pe săptămână. În schimb, li se cerea să realizeze o lucrare de artă pe lună şi să lucreze un anumit număr de ore. Unii artişti studiază acum în şcolile WPA. Programul le oferă totodată mijloace diverse şi accesul la studiouri sau magazine de profil. Acest lucru le-a permis artiştilor să lucreze acasă şi să-şi dezvolte îndemânarea şi stilul. Mulţi dintre cei care au beneficiat de acest program au subliniat faptul că acesta le-a îmbunătăţit viaţa.

[29] Vezi Maureen A McKenna, *Emil Armin, 1883–1971,* Catalog, Illinois State Museum, Springfield, 1980, 29 p.; Nora Panzer, *Celebrate America in Poetry and Art*, New York and Washington, D.C., Hyperion Paperbacks for Children in association with the National Museum of American Art, Smithsonian Institution, 1994.

[30] Cf. Ker

BDD-A32534 © 2010 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:14 UTC)

Vaino Hannel, Luis Jimenez, David Sander, Joel Sheesley, Junius R. Sloan, Grant Wood, Morton Wendt Tucher, Aimee Tomasek. Creaţiile sale *Lakewood* (Michigan), 1924, *The Gateway* (Chicago), 1927, şi *Snow curtain* (Chicago), 1943, reprezintă realizări remarcabile ale impresionismului în pictură.

Emil Armin se stinge din viaţă la 2 iulie 1971 în Chicago.

În 1985, Hilda D. Armin, soţia pictorului, donează Arhivelor Americane de Artă de la Institutul Smithsonian lucrări şi documente ale artistului, care formează aici Fondul „Emil Armin papers, 1922–1977": corespondenţă din perioada 1926–1958, note şi însemnări (1937–1971), *Reanimating the Life of the World*, p. 198–252, un capitol din teza de doctorat a lui Ethel Joyce Hammer cu titlul *Attitudes towards art in the 1920's in Chicago*, publicată în 1975, câteva poezii, două carnete documentare cu diverse lucrări datate şi semnate, cataloage de expoziţii şi invitaţii din perioada 1931–1977, circa 150 de extrase cu articole din ziare şi reviste, publicate în perioada 1920–1967, şase fotografii cu Emil Armin, un *curriculum vitae*, precum şi o listă a lucrărilor: uleiuri, 1917–1970, acuarele, 1914–1971, pasteluri, 1964–1965, copii, 1921–1966, şi sculptură în lemn, 1920–1971.

Reproducerile noastre ilustrative sunt după creaţiile: *Lacul Michigan, Vestul sălbatec, Drum prin Canion în septembrie, Piaţă în Santa Fe, Secerişul grâului, Conversaţie pe plajă, Vecinii mei.*

Cel de al treilea artist pe care îl reţine comunicarea noastră este **Izyu Scherf** (Iziu Schaerf), şi el nemenţionat nicăieri în lucrările biobibliografice din Bucovina.

Izyu Scherf vede lumina zilei, în 1913, la Cernăuţi. Întreaga lui tinereţe şi maturitate sunt legate intim de lumea artei. La Cernăuţi, participă la expoziţiile tinerilor evrei, organizate în 1935 şi 1936. Aici ilustrează placheta lui Hersh Segal *Six Lullabies (Şase cântece de leagăn)*, publicată în 1939. În timpul celui de al Doilea Război Mondial îl găsim înrolat în Armata Roşie, activând în regiunea Uralilor. Revine la Cernăuţi, apoi se mută împreună cu familia sa la Iaşi, unde lucrează ca desenator la Teatrul Naţional Evreiesc. Ulterior se transferă la Bucureşti, lucrând tot ca desenator la Teatrul Evreiesc de Stat şi în media vremii.

În 1974, Izyu Scherf emigrează în Israel.

Se stinge din viaţă în 1995, în Rehovot, lăsând posterităţii o bogată colecţie de picturi pe teme iudaice, dar şi pe teme care prezintă viaţa evreilor din Bucovina[31].

Din creaţia lui Izyu Scherf, la care am avut acces, prezentăm reproduceri după lucrările: *Bucovina 1956*, *Bistriţa*, *Vatra Dornei*, *Floarea-soarelui*,

[31] Conf. y

BDD-A32534 © 2010 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:14 UTC)

Câmpulung A, *Câmpulung B*, *Jaffa*, *Rehovot*, *Purim. Evreul Mordechai*, *Ilustrație la volumul „Povestiri" de Shalom Aleichem*, *Flori*.

Cel de al patrulea artist la care facem referiri în comunicarea noastră este **Radu Negură**. Nu-l menționează niciuna dintre lucrările biobibliografice din Bucovina. Nici Valentin Ciucă nu-l reține în albumul *Un secol de arte frumoase în Bucovina* (2005).

Radu Negură se naște la 18 iulie 1910 în Budeniț, județul Storojineț, în familia preotului Gheorghe Negură și a Eugeniei, născută Bucevschi. Pictorul Epaminonda Bucevschi (1843–1891) este unchiul mamei sale. Ca și fratele său mai mare, Ion, Radu Negură face studii liceale la Rădăuți, avându-l ca profesor de desen pe Albert Kollmann (1878–1962), pictor de formație academică, interesat de peisajul bucovinean, de istoria, locurile și oamenii de aici, reformator al predării desenului în școală, prin inițierea elevilor în cunoașterea artei populare românești[32].

După absolvirea liceului, reprimându-și dorința de a studia artele plastice, tânărul Radu Negură urmează cursurile Facultății de Chimie de la Universitatea din Cernăuți, obținând licența în 1937. În 1938 se căsătorește cu Vera Sorocovschi, absolventă a Facultății de Geografie de la Universitatea din Cernăuți, originară din județul Hotin. După un stagiu de perfecționare la Wiesbaden, Radu Negură este chimist la Laboratorul minelor de mangan din Iacobeni, lucrează apoi la o carieră de calcar și predă desenul la Institutul de Silvicultură și la Liceul „Dragoș-Vodă" din Câmpulung Moldovenesc.

Din 1956 Radu Negură se consacră exclusiv învățământului. În 1966 se transferă la Pitești, unde este repartizat fiul său Mihai, absolvent al Facultății de Chimie Industrială din Iași. La Pitești, Radu Negură predă desenul la Liceul „Zinca Golescu" și la Liceul de Chimie. Aici se întoarce la pictură, dedicându-se pasiunii din tinerețe. Studiază artele plastice ca autodidact, frecventează muzeele și expozițiile din București și Pitești, exersează asiduu, devenind din chimist un „alchimist al culorilor".

Până la moarte sa, survenită la 10 februarie 1992, Radu Negură își prezintă lucrările în opt expoziții personale: Pitești (Galeria de Artă Naivă, 1977; Palatul Culturii, 1988), Curtea de Argeș (Casa Norocea, 1977 și 1982), Stroiești (Căminul cultural, 1982), Rădăuți (Muzeul Tehnicilor Populare, 1982), Câmpulung Moldovenesc (Muzeul Lemnului, 1988). Postum, familia sa îi organizează alte două expoziții personale: Timișoara (Secția de Etnografie a Muzeului Județean Timiș, 2000) și Pitești (Secția de Artă a Muzeului Județean Argeș, 2001).

[32] Conf. Albert Kollmann, *Der Unterricht im Zeichnen an der Bukowiner Mittelschulen*, in „Czernowitzer Zeitung", Czernowitz, XLVIII. Jahrgang, nr. 142, 22 juni 1913, s. 1–3; Friedrich Kollmann, *Arta moștenită de la strămoși*, în „Magazin istoric", București, anul XIII, nr. 1 (142), ianuarie 1979, p.

BDD-A32534 © 2010 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:14 UTC)

O restituire din ultimii ani, lucrarea Elenei Ghiţă, *Un peisagist: Radu Negură*[33], ne introduce în „laboratorul de creaţie" al artistului bucovinean care „a inventat pe cont propriu turismul rural"/„turismul ecologic", printr-o minuţioasă activitate de documentare: „Cu timpul, a ajuns la o bună cunoaştere a locurilor parcurse [...]: topografie, toponimie, etnografie. Culegea informaţii livreşti şi vorbea cu oamenii. [...] Reţinea pe o foaie de hârtie, nota în agendă. Încet, încet, documentaţia creştea. Târziu a avut şi un şevalet. Răsfoind azi dosarele de cercetare metodică, cu schiţele şi descrierile verbalizate, urmărind sistematizarea lor progresivă, vedem că pictorul era interesat de un anume habitat. Acesta era studiat în privinţa legăturii organice dintre om şi mediul său natural. [...] Nu oamenii constituiau obiectivul principal al atenţiei sale. Sunt doar câteva încercări, pe care nu le considerăm cele mai reuşite, cu siluete omeneşti la adunatul fânului, fete şi femei cu vaca la păscut sau spălând rufele la râu. Nici rara prezenţă a animalelor nu ne stârneşte admiraţia: încercările respective aduc lucrările în zona picturii naive, decorul fiind în schimb deosebit de rafinat. Formele de relief carpatice/subcarpatice şi vegetaţia sunt de fapt subiectele preferate. Legătura organică dintre om şi mediul său natural se deduce însă din gospodării ţărăneşti, case şi colibe, un cătun de ţigani, privite de la o oarecare distanţă, uliţe de sate, biserici, poduri pentru căruţe sau pentru calea ferată, un fânar, stoguri (căpiţe) de fân, un canton silvic, un parchet exploatat de pădure, o limbă de pământ cultivat. [...] Din aceste exemple reiese că nu există preocupare pentru metaforă sau reprezentare simbolică. [...] Abordarea este realistă, în sensul fidelităţii, preocuparea pentru exactitate prevalează. Observarea şi documentarea sunt obiectivele sale majore, toponimele care apar în dosare şi în listele de lucrări alcătuite cu ocazia expoziţiilor sunt numeroase în cazul Bucovinei şi al judeţului Argeş"[34].

„Turistul-pictor" îşi face din unele localităţii bucovinene, ca Poiana Micului, un adevărat „centru de creaţie", „un loc de o splendidă luminozitate şi culoare, [cu] un mod de viaţă tradiţional care n-a cunoscut întreruperi, fiind o zonă necolectivizată, cu două comunităţi etnice, română şi poloneză". De aici pornesc drumurile sale spre diverse alte locuri din mândra „Ţară a fagilor". Bucovina este o prezenţă masivă în dosarele şi titlurile de lucrări ale lui Radu Negură, prin localităţi (Burla, Câmpulung, Ciumârna, Dornişoara, Gemenea, Gura Humorului, Horodnic, Iacobeni, Ilişeşti, Lupăşteni-Volovăţ, Marginea, Mănăstirea Humorului, Pârteşti, Poiana Mărului, Poiana Micului, Poiana Stampei, Rădăuţi, Solca, Stupca, Sucevita, Vatra Dornei, Volovăţ, Voroneţ), munţi (Măgura, Rarău,

[33] Elena Ghiţă, *Un peisagist: Radu Negură*, Timişoara, Editura Marineasa, 2006, 40 p. + VIII planşe cu reproduceri după tablouri.

[34] *Ibidem*.

BDD-A32534 © 2010 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:14 UTC)

Pietrele Doamnei, Ouşorul), ape (Bistriţa, Humorul, Moldova, Solca, Solonețul, Sucevița)[35].

„În loc să piardă vremea cu nimicurile omeneşti", Radu Negură preferă copacii, cărora „le imprimă o personalitate şi o identitate": *Stejari bătrâni la Drăguleşti, Fag bătrân toamna pe Obcini, Sălcii pe malul Timişului, Cireş la margine de pădure, Mesteacăn în furtună, Străjerul* (brad singuratic pe Obcină), *Stejarul de la Drăganu, Înverzirea pădurii la Valea Calului, Dau mesteceni în frunză şi merii în floare.* Ultima sa preocupare şi cea mai consistentă a fost

[35] Din *Inventarul tematic*, stabilit de Elena Ghiţă după notaţiile de pe dosarele din arhivă, reţinem câteva din lucrările inspirate de toposul bucovinean (anotimpuri, copaci, case, drumuri, dealuri, munţi, văi, căpiţe de fân, poieni înflorite), precum şi pe cele din Dosarele „Rarău": *Primăvara la Sucevița*, mai 1978; *Primăvara pe dealurile din Sucevița*, mai 1978; *Peisaj de primăvară*, I–II, Marginea, mai 1978; *Toamna la Poiana Mărului*, Sucevița, octombrie 1981; *Toamna pe Obcina Mare*, I–II, Ciumârna, octombrie 1979; *Toamna pe Stoeneasa Mare*, Poiana Micului, octombrie 1980, cu o variantă, *Peisaj din Bucovina*, Poiana Micului, toamna, 1982; *Toamna în pădure*, Poiana Micului, octombrie 1980; *Toamna pe deal*, Poiana Micului, octombrie 1980; *Toamna pe deal*, Sucevița, octombrie 1981; *Toamnă la Sucevița*, octombrie 1981; *Peisaj cu fânar toamna*, Sucevița, octombrie 1981; *Brânduşe de toamnă*, Poiana Mărului-Sucevița; *Iarna la Marginea-Bucovina*, ianuarie 1978; *Iarna la Volovăţ*, I–II, ianuarie 1978; *Peisaje de iarnă*, Iacobeni, ianuarie 1978; *Peisaje de iarnă*, Negreşti-Vatra Dornei, ianuarie 1978; *Peisaje de iarnă*, Poiana Stampei, ianuarie 1978; *Iarna pe Valea Moldovei*, I–IV, Voroneţ, februarie 1980; *Peisaje de iarnă în munţii Bucovinei*, Iacobeni–Haju, f. a.; *Târla de la Negreşti*, II, decembrie 1981; *Iarna în pădure la Slătioara*, f. a.; *Peisaj pe deal cu mesteacăn*, Poiana Micului, august 1979; *Peisaj pe deal cu mesteacăn şi păduri*, Poiana Micului, august 1979; *Peisaj pe deal cu mesteceni şi căpiţe*, Poiana Micului, august 1979; *Mesteceni şi căpiţe în pădure pe Obcina Humorului*, f. a.; *Peisaj cu mesteceni*, Stupca, august 1980; *Peisaj cu mesteceni pe deal înflorit*, Poiana Micului, iulie 1980; *Mesteceni pe deal*, Poiana Micului, august 1980; *Peisaj cu sălcii pe valea râului Humor*, august 1979; *Peisaj cu sălcii şi casă pe pârâul Humor*, august 1979; *Sălcii iarna*, Mănăstirea Humorului, februarie 1980; *Răchiţi pe valea râului Sucevița*, octombrie 1980; *Fag bătrân toamna pe Obcină*, Măgura, octombrie 1980; *Fag pe râpă*, Măgura, octombrie 1981; *Brad („Străjer") pe vârf de Obcină*, 2 noiembrie 1980; *Gospodărie ţărănească*, Marginea, septembrie 1976; *Cătun de ţigani lângă pădure*, Burla-Volovăţ, ianuarie 1976; *Târlă la Negreşti*, Vatra Dornei, februarie 1978, cu o variantă, decembrie 1981; *Casa părintească a poetului Vasile Maximiuc*, Gemenea, august–septembrie 1979; *Casă veche ţărănească*, Pârteştii de Sus, octombrie 1980; *Casă ţărănească*, Sucevița, octombrie 1981; *Casă huţănească*, I–IV, Ciumârna, octombrie 1981; *Casa lui Dumitru Macovei şi a soţiei Paraschiva din Horodnicul de Sus*, octombrie 1981; *Uliţă în sat*, I–II, Marginea, octombrie 1981; *Drum forestier*, I–II, Pârâul Morii-Câmpulung Moldovenesc, f.a.; *Şoseaua turistică Sucevița–Moldovița*, f.a.; *Şoseaua turistică Moldovița–Ciumârna*, iulie 1979; *Drumul de la Mănăstirea Humorului spre Poiana Micului*, septembrie 1982; *Privire spre Ouşor de pe Dealul Negru*, Vatra Dornei, ianuarie 1978; *Peisaj cu parchet silvic exploatat – spre răsărit*, Poiana Micului, august 1979; *Parchet silvic exploatat – spre apus*, Poiana Micului, august 1979; *Privire spre Palma (Toamna la Sucevița)*, octombrie 1981; *Lunca râului Sucevița*, I–III, octombrie 1981; *Râpa de la Stroieşti*, 1982; *Peisaj cu căpiţe pe deal*, Poiana Micului, august 1979; *Poiană înflorită pe deal*, Poiana Micului, iulie 1980; *Poiană înflorită cu cărare în pădure*, I–II, Poiana Micului, august 1980; *Poiană înflorită la margine de pădure*, I–II, Poiana Micului, august 1980; *Poiană înflorită*, Poiana Mărului-Sucevița, f.a.; *Slătioara*, Câmpulung Moldovenesc, august 1983; *Valea Seacă (Piticăreni, Coasta Praşca)*, Câmpulung Moldovenesc, 1983; *Tomnatic*, 1983; *Valea Seacă, spre Poiana Sihăstriei*, Obcina Bodei, septembrie 1983; *Conturul Rarăul*

BDD-A32534 © 2010 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:14 UTC)

Muntele Rarău, pe care îl tratează ca „centru de interes, văzut ca obiect în sine, desenat în geomorfismul lui de la poale până la vârf şi la legendarele stânci Pietrele Doamnei, amintindu-ne, într-un fel, de reportajele lui Geo Bogza.

Lucrările de natură statică, „trădând gustul pentru Luchian şi Şirato, ezită între diafan şi organicitate". Artistul lucrează acuarele şi uleiuri cu fructe, buchete de flori (crizanteme, cârciumărese, flori de câmp, frezii, gladiole, petunii, trandafiri) aşezate în vase de ceramică neagră de Marginea.

Compoziţional, Radu Negură operează cu o selecţie de alăturări şi perspective, lumini şi umbre, surprinse în infinita lor varietate, într-un unghi care să evidenţieze „esenţa şi compatibilitatea cu o anume stare de spirit". „Ocolind spaţiul urban, închis în sine şi suficient sieşi", el „caută constant o perspectivă geografică, geomorfologică şi naturistă", în compoziţii în care „surprinde corporalitatea materiei, fizica ei, organicitatea", înrudindu-se aici cu „modul de a picta al medicilor". Viziunea sa este idilică, tablourile „traduc stări sufleteşti variate şi nuanţate, bucuria de a le exprima astfel, căutarea unei armonii interioare, plenitudinea trăirii când trupul oxigenat se află în echilibru cu liniştea sufletească regăsită"[36]. Radu Negură „experimentează pe cont propriu" ceea ce şcolile romantică, realistă şi impresionistă din artă descoperiseră de mult: „În plină modernitate, când aceste stadii fuseseră depăşite, lăsând loc nonfigurativului şi invenţiei compoziţionale, căutările sale ne păreau anacronice. Ce căuta de fapt? Nu înţelegeam. Vedea ceva cu ochii minţii. Îl deplângea pe Cézanne care, nemulţumit de ceea ce realiza, îşi distrugea lucrările. Zicea, fără modestie, că ştia şi putea atinge ceea ce marele pictor francez mărturisise că nu poate obţine"[37].

În lucrările închinate unor biserici din Bucovina, *Biserica din Volovăţ*, *Biserica din Solca*, stările de spirit personale se suprapun peste interesul de ordin cultural, „sub semnul unei discrete şi secrete evlavii". Latura particulară a stilului său constă în „abundenţa detaliilor lucrate cu minuţie". Pentru acest peisagist bucovinean „respectul pentru alcătuirea naturii, din care nu omitea nicio frunză, niciun arbust, [este] umilinţa şi admiraţia în faţa Creaţiei": „Drumul către orizontul îndepărtat, parcurs fizic, era o cale de iniţiere spirituală, figurată de nenumărate ori într-o cărare pierdută fie în întunecimea unei păduri, fie prin revărsarea de lumină. Neliniştea morţii se topeşte astfel în priveliştile din «spaţiul mioritic» căruia îi găsea o divină alcătuire"[38].

Radu Negură, un „tradiţionalist cu deschidere spre progres, cu instinct primar, însă cultivat şi educat", „bucovinean prin obârşie şi argeşean prin adopţie târzie" se adresează unui segment de public, modelat de civilizaţia rurală tradiţională şi de cea urbană („oameni care nu s-au rupt de realitatea sau iluzia unei Românii patriarhale").

[36] *Ibidem*, p. 14.
[37] *Ibidem*, p. 15.
[38] *Ibidem*

BDD-A32534 © 2010 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:14 UTC)

Prin „factura ei, elaborată şi ingenuă", creaţia lui Radu Negură, un „impresionist întârziat", cum îl consideră Elena Ghiţă, reprezintă „un filon interesant", aşezat distinct între arta tradiţională şi arta elitelor profesionalizate, o zonă de „interferări, amalgamată, diversificată, unde amatorismul şi vocaţia nu se exclud", „o zonă de liberă asumare" ce „se sustrage modelor şi propagandei". În activitatea sa creatoare, sunt detectabile „două perioade de cristalizare artistică": 1976–1982, perioadă de studiu laborios, ulterior contactului cu natura, studiu concretizat într-o „amplă cercetare intelectuală, reflecţie şi o experienţă artistică de laborator", ilustrată de o „amplă arhivă, minuţios organizată" (un adevărat „jurnal *sui generis*"); cea de a doua începe în 1983 şi se desăvârşeşte către 1900, când artistul pregăteşte expoziţia de acuarele inspirată de Masivul Rarău, expoziţie care, din păcate, nu s-a mai realizat[39].

În Bucovina, care nu îşi cunoaşte încă toate valorile, „întârziatul impresionist" Radu Negură este un peisagist reprezentativ pentru ceea ce, în România interbelică, s-a numit „localismul creator"[40].

[39] În subcapitolul *Ce avem de privit?*, Elena Ghiţă surprinde „temele obsedante şi subiectele predilecte" ale artistului, precum şi „gama largă de procedee şi soluţii tehnice": „Numeroase lucrări semnate, definitivate cu migală sunt panoramice, cu multe planuri în adâncime şi foarte cuprinzătoare, cu subiecte multiple care îşi dispută întâietatea. Când spaţiul se restrânge în lăţime şi se organizează în adâncime, în funcţie de o diagonală, primul sau al doilea plan evidenţiază un subiect deosebit de expresiv. Se întâmplă ca apoi acestui element să i se rezerve un alt tablou, precedat de studii. Copacul, casa, biserica, stogul de fân sau cărarea adună toată energia creativă şi mijloacele de reprezentare. Dacă în cuprinderea panoramică peisajul pare copleşitor, [...] în cazul evidenţierii sau singularizării, acesta se mărturiseşte: «Copacul sunt chiar eu»[!]" Vezi *op. cit.*, p. 32–37.

[40] Principiu formulat şi susţinut de Alexandru Dima în paginile revistei lunare de cultură „Blajul", Blaj, ianuarie 1934–decembrie 1936. Aici, în numerele 45–48 din 1935, Alexandru Dima publică articolul *Localismul creator*, dezvoltând un concept pe care îl anticipase, ca formulă, în „Provincia literară", revistă de literatură, critică şi artă, Sibiu, octombrie 1932–septembrie 1934, care susţine interesele culturii locale, valorile creatoare ale acesteia. Periodicul sibian se impune mai cu seamă prin activitatea lui Alexandru Dima, care vine aici cu experienţa critică de la revista „Datina", Turnu Severin, 1920–1932. Acesta aplică în cadrul Grupării Intelectuale „Thesis" din Sibiu ideea stimulării forţelor locale prin conferinţe, comunicări, prezentări de cărţi, având convingerea că „provincia nu este numai un organ de asimilare a valorilor produse în marile centre ale vieţii culturale, ci trebuie să devină, în acelaşi timp, un semeţ focar al creaţiei". Vezi editorialul *Popas înainte de drum*, nr. 1–2, 1934. Stimulând creaţia locală în dezvoltarea culturii naţionale, „Datina", „Provincia literară" şi „Blajul" se situează într-o constelaţie revuistică mai largă în epocă, alături de „Afirmarea", Satu Mare, martie 1936–august 1940, „Gând românesc", Cluj, mai 1933–aprilie 1940, „Lanuri", Mediaş, septembrie 1933–iulie 1939, „Abecedar", Brad, mai–iunie 1933, Turda, iunie 1933–martie 1934, „Pagini literare", Turda, mai 1934–decembrie 1943. Vezi, printre altele, şi I. Hangiu, *Dicţionarul presei literare româneşti. 1790–1990*, Ediţia a II-a revizuită şi completată, Bucureşti, Editura Fundaţiei Culturale Române, 1996, p. 68, 349, 144–145, 16–17, 216, 255, 1–2, 323–324. Pentru actualitatea conceptului, printr-o relectură critică a materialului publicistic din epocă, vezi Eugen Simion (coordonator general), *Dicţionarul general al literaturii române*, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, vol. I (A–B), 2004, p. 7, 53, 553; vol. II (C–D), 2004, p. 592–593; vol. III (E–K), 2005,

BDD-A32534 © 2010 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:14 UTC)

Din creaţia lui Radu Negură, prezentăm reproduceri după lucrările: *Biserica din Volovăţ*, *Câmpulung. Tomnatec*, *Ciumârna. Finis Terrae*, *Poiana Micului 1*, *Poiana Micului 2*, *Primăvara în Argeş*, *Studiu de tei. Curtea de Argeş*.

După evenimentele din 1989, libertatea de exprimare aduce şi în Bucovina – treptat şi cu dificultate – apropierea de perspective noi de înţelegere şi interpretare a trecutului, prin emanciparea gândirii istoriografice şi descoperirea „culturii fără frontiere" în procesul de refacere a patrimoniului cultural propriu.

Cercetări viitoare asupra unei teme fertile, frecventate tot mai mult la noi, *Bucovina în imagini de epocă*, ar putea privi şi contribuţia altor artişti uitaţi pe nedrept ori ignoraţi cu bună ştiinţă. În lucrarea enciclopedică *Die österreichisch-ungarische Monarchie in Wort und Bild*, Band XX, *Bukowina*, Wien, Druck und Verlag der kaiserlich-königlichen Hof- und Staatsdruckerei Alfred Hölder, 1899, de exemplu, semnează splendite ilustraţii artişti cunoscuţi în Europa Centrală a epocii. În multe lucrări de astăzi, întâlnim reproduceri de aici, fără indicarea sursei şi nici a autorilor. Rudolf Bernt (1844–1914), Hermann Baar (autorul unei superbe cromo-xilografii color închinate huţulilor, rutenilor şi românilor din Bucovina), Theodor Freiherr von Ehrmanns (1846–1923), Eugen Maximovici (1857–1926), Robert Rus, Hugo Charlemont (1850–1939), Wilhelm Hecht (1843–1920), Julius Buber, Karl Ritter von Siegl (1842–1900), Zygmunt Ajdukiewicz (1861–1917) ar merita să fie evocaţi, pentru contribuţia lor la promovarea valorilor Bucovinei de altădată. Ori, măcar, menţionaţi în scrierile noastre (la reproducere), cum este cazul, de exemplu, al lui Franz August Schubert (1806–1893), pictor german căruia îi datorăm portretul mitropolitului Bucovinei Silvestru Morariu Andrievici (1818–1895). Din aceeaşi categorie a artiştilor plastici uitaţi pe nedrept ori ignoraţi cu bună ştiinţă astăzi trebuie să-i menţionăm aici şi pe Julius Robert Helzel (1894, Steinschönau-Böhmen – 1927, Cernăuţi), Maximilian Julius Wunderlich (1878, Siret – 1966, Viena), Avigdor Arikha (1929, Rădăuţi – 2010, Paris), Alexander Vaisman (născut în 1967 la Cernăuţi, stabilit în 1991 la Natsrat Illit, Israel), V. M. Korotenko şi Natalia Iarmolciuk, aceştia din urmă, contemporani cu noi, realizând lucrări plastice, îndeosebi acuarele, închinate unor locuri celebre din Bucovina (localităţi, biserici, mănăstiri, clădiri istorice, străzi, poduri etc.), personalităţi mai puţin cunoscute publicului larg din România.

În acest context, studiul nostru reprezintă un act firesc, de normalitate, situându-se într-o tradiţie mai veche la românii din Bucovina, care îşi promovează valorile şi le cultivă cu pietate memoria predecesorilor care le-au îmbogăţit, de-a lungul timpului, cu generozitate, patrimoniul cultural. Recuperarea creaţiilor lor risipite în biblioteci şi colecţii (publice şi particulare), aflate astăzi în mai multe ţări, măcar într-un album retrospectiv multilingv, omagial, ar reprezenta, de asemenea, un act firesc, de normalitate, în Bucovina şi pentru bucovinenii de astăzi.

BDD-A32534 © 2010 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:14 UTC)

1) Oskar Laske, *Grădina raiului* (1941)

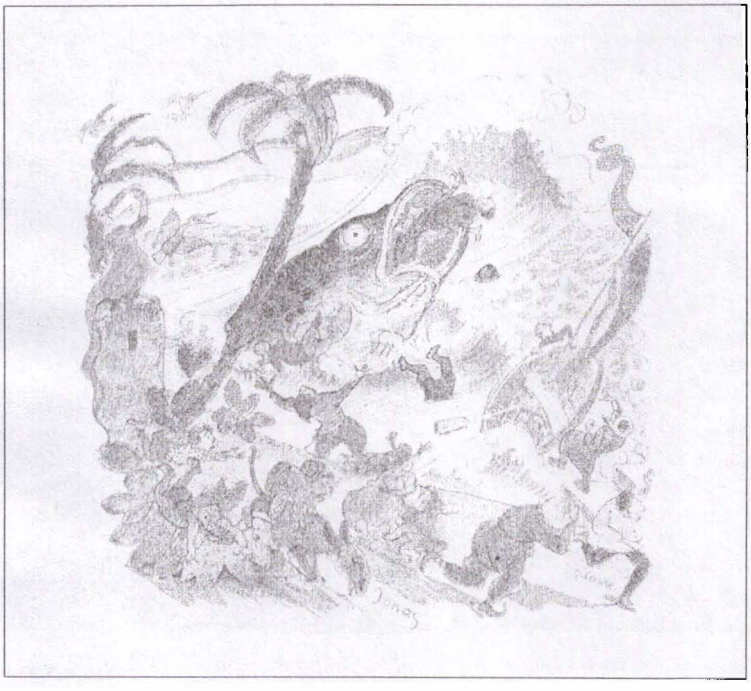

2) Oskar Laske, *Fuga în Egipt* (1945)

BDD-A32534 © 2010 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:14 UTC)

3) Oskar Laske, *Narrenschiff* (1923)

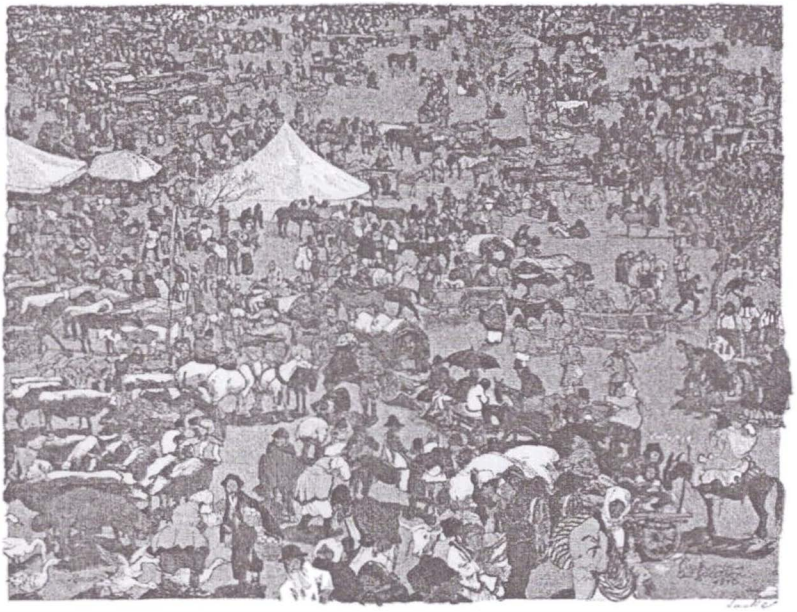

4) Oskar Laske, *Iona si chitul* (1928)

BDD-A32534 © 2010 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:14 UTC)

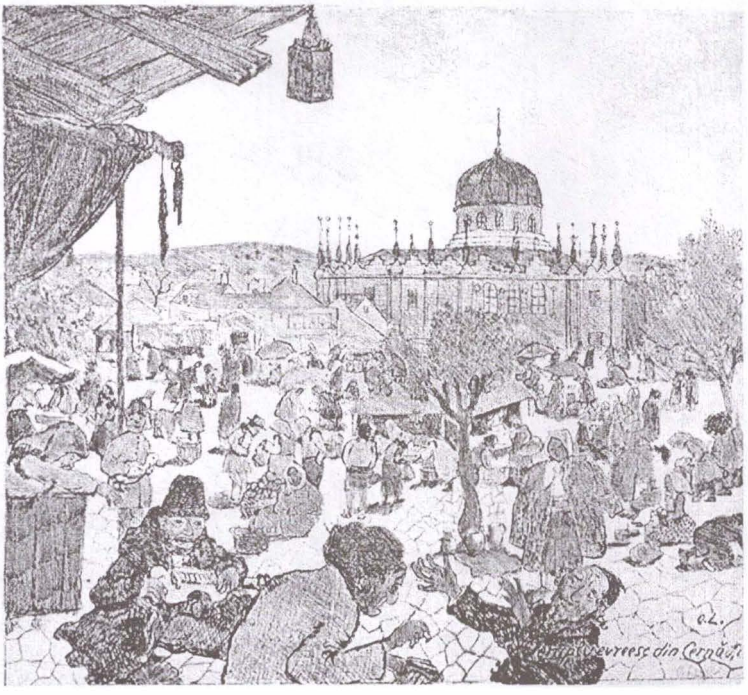

5) Oskar Laske, *Oborul din Rădăuți* (1911)

6) Oskar Laske, *Târg de cai în Galiția Răsăriteană* (1916)

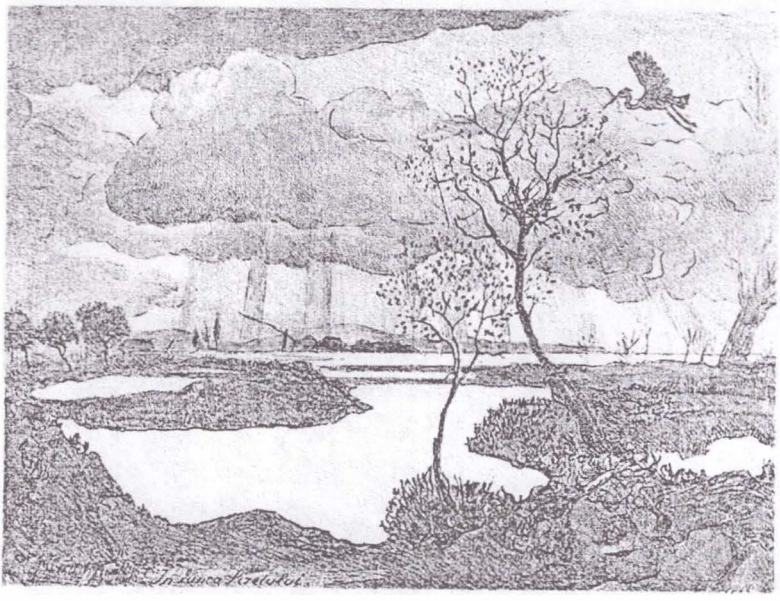
BDD-A32534 © 2010 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:14 UTC)

7) Oskar Laske, *Templul Evreesc din Cernăuți* (1934)

BDD-A32534 © 2010 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:14 UTC)

9) Oskar Laske, *În Lunca Siretului* (1934)

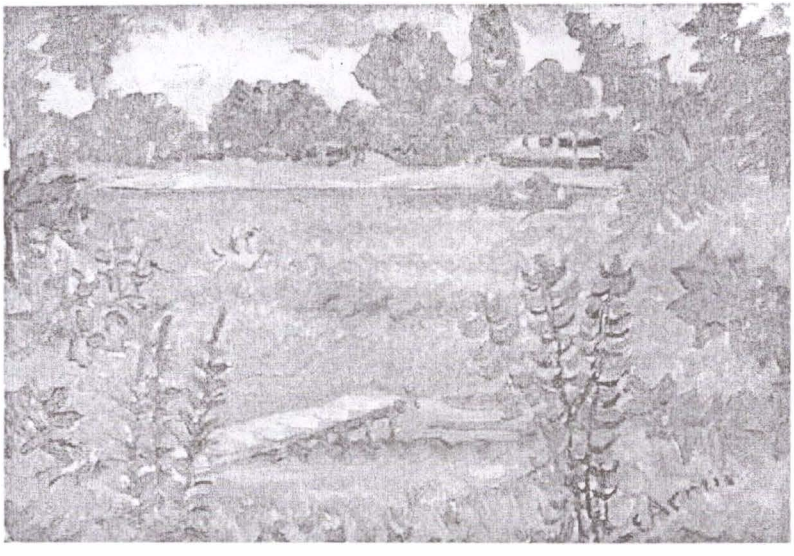

10) Oskar Laske, *Cimitirul Vechi Evreesc din Cernăuți* (1934)

BDD-A32534 © 2010 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:14 UTC)

11) Oskar Laske, *Mânăstirea Voroneţului* (1934)

12) Emil Armin, *Lacul Michigan* (1924)

BDD-A32534 © 2010 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:14 UTC)

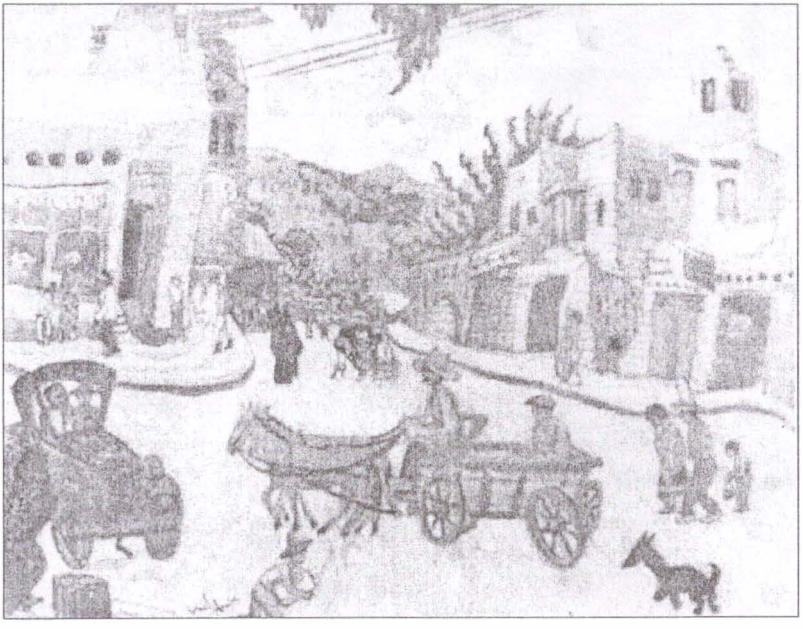

13) Emil Armin, *Vestul sălbatec* (1929)

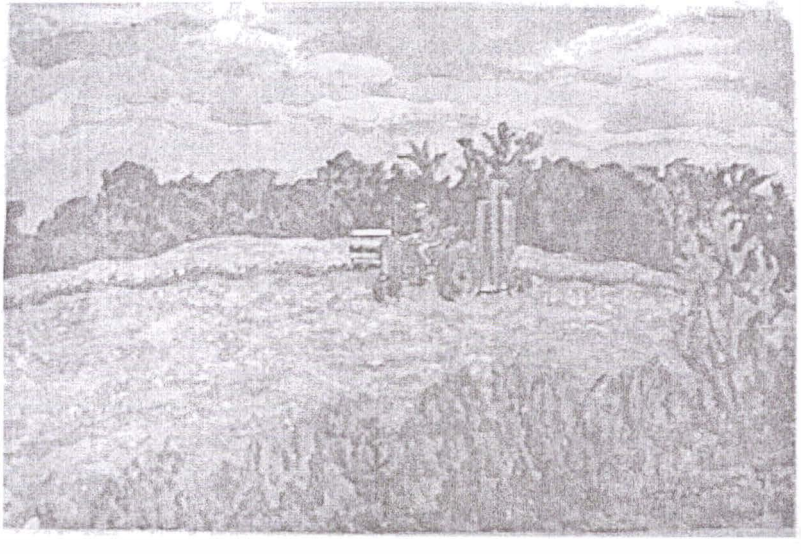

14) Emil Armin, *Drum prin Canion în septembrie* (1933)

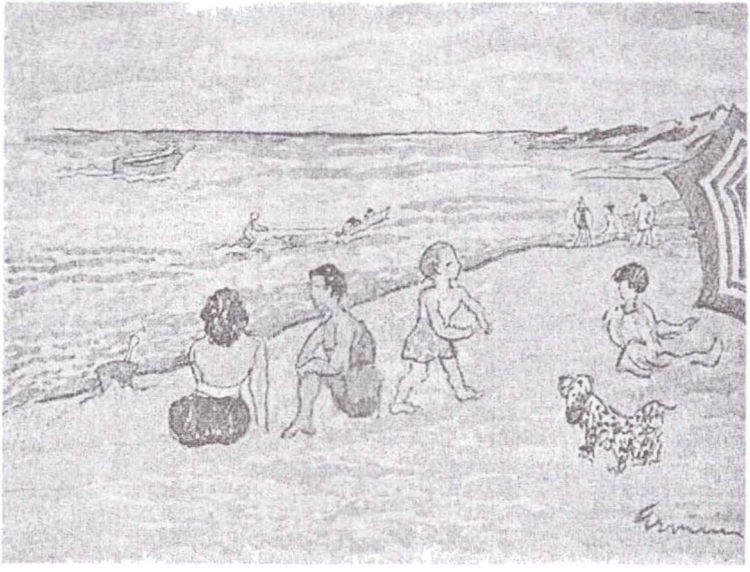
BDD-A32534 © 2010 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:14 UTC)

15) Emil Armin, *Piață în Santa Fe* (lucrare nedatată)

BDD-A32534 © 2010 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:14 UTC)

17) Emil Armin, *Conversație pe plajă* (1955)

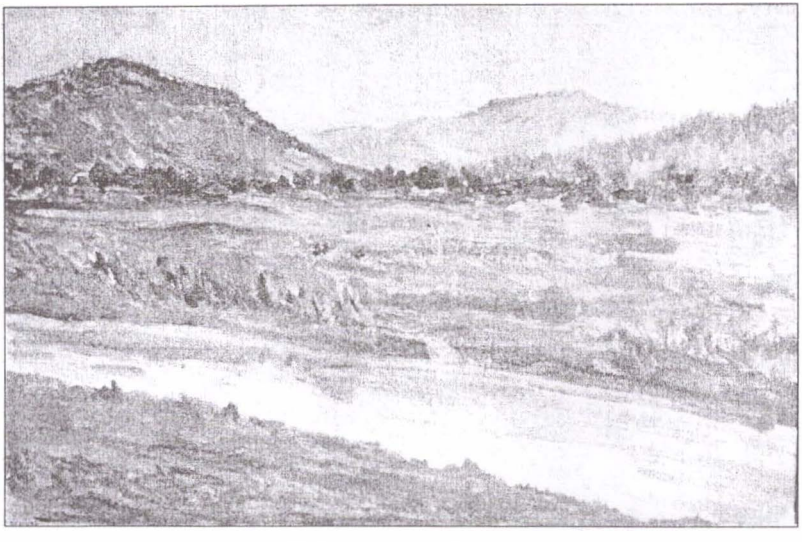

18) Emil Armin, *Vecinii mei* (1971)

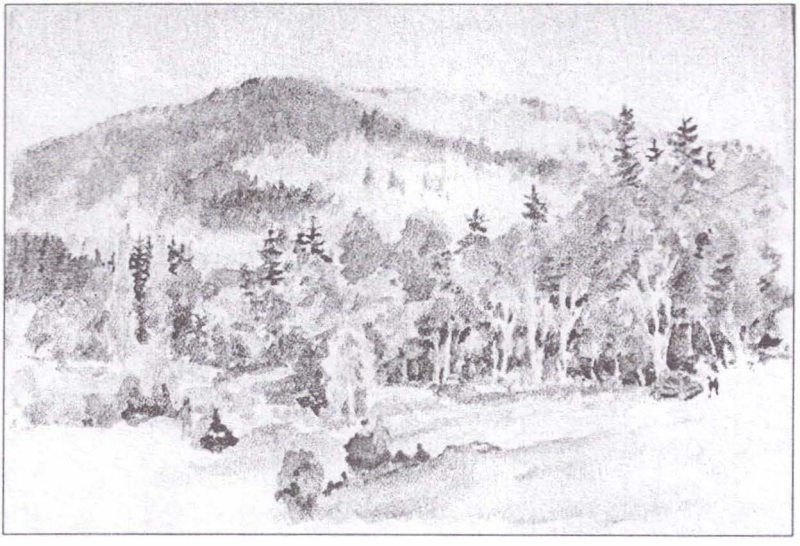
BDD-A32534 © 2010 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:14 UTC)

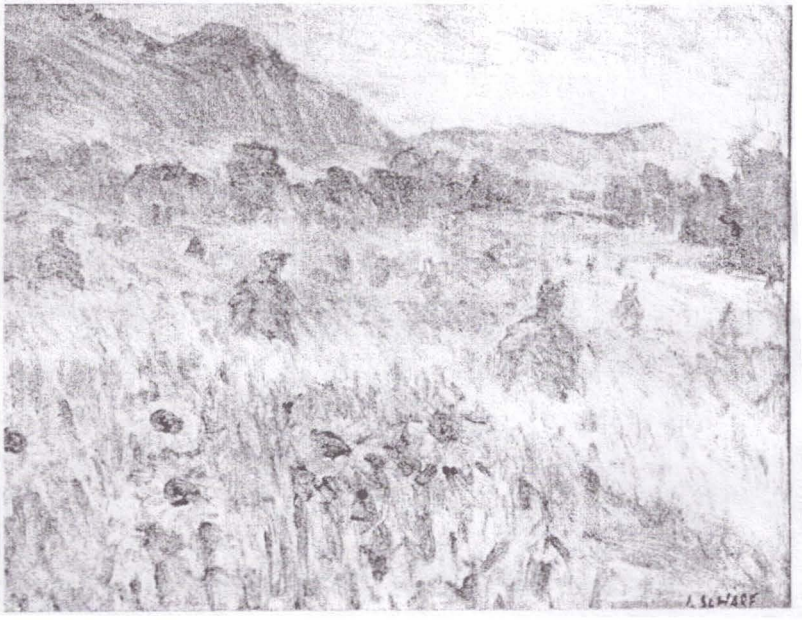
19) Izyu Scherf, *Bucovina* (1956)

BDD-A32534 © 2010 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:14 UTC)

21) Izyu Scherf, *Vatra Dornei* (1983)

BDD-A32534 © 2010 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:14 UTC)

23) Izyu Scherf, *Câmpulung A*

24) Izyu Scherf, *Câmpulung B*

BDD-A32534 © 2010 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:14 UTC)

25) Izyu Scherf, *Jaffa*

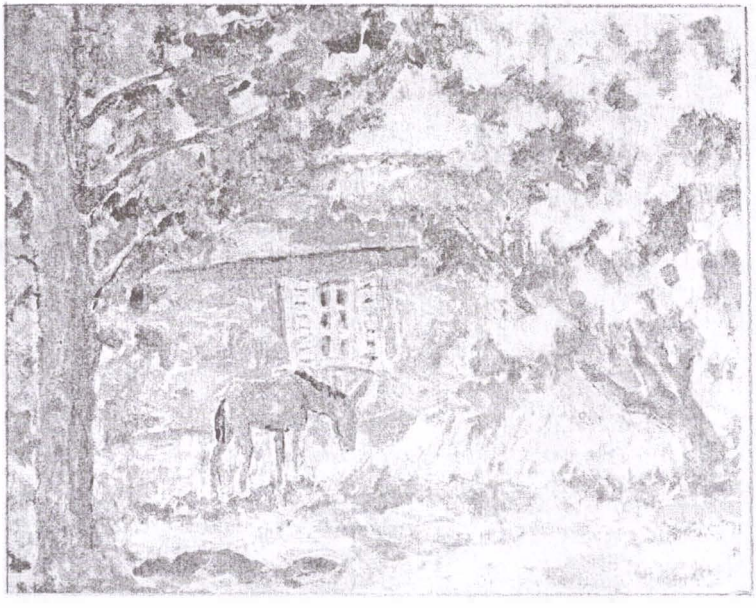

26) Izyu Scherf, *Purim. Evreul Mordechai*

BDD-A32534 © 2010 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:14 UTC)

27) Izyu Scherf, *Ilustrație la volumul Povestiri de Shalom Aleichem*
Oil on canvas

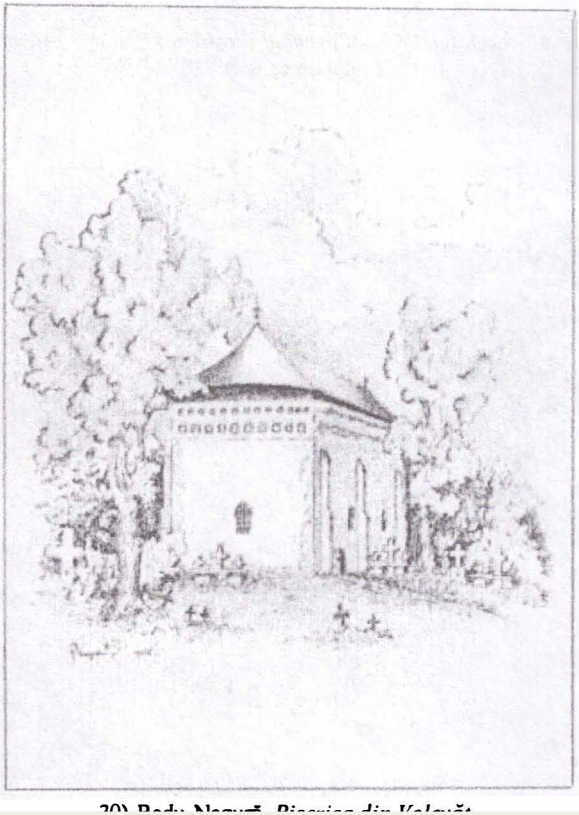

28) Izyu Scherf, *Rehovot* (1976)

BDD-A32534 © 2010 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:14 UTC)

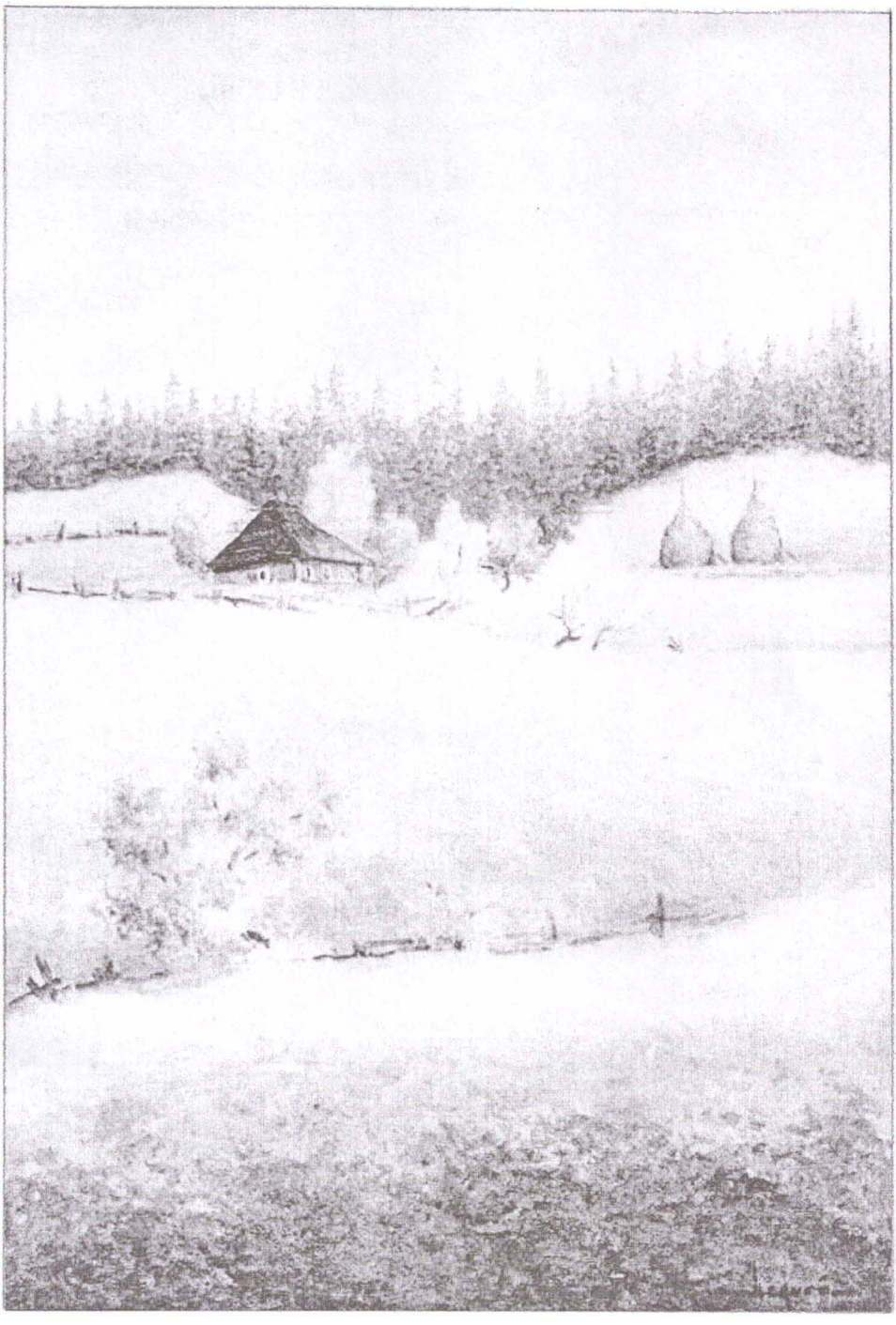

29) Izyu Scherf, *Flori*

30) Radu Negruț, *Biserica din Kolomeea*

BDD-A32534 © 2010 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:14 UTC)

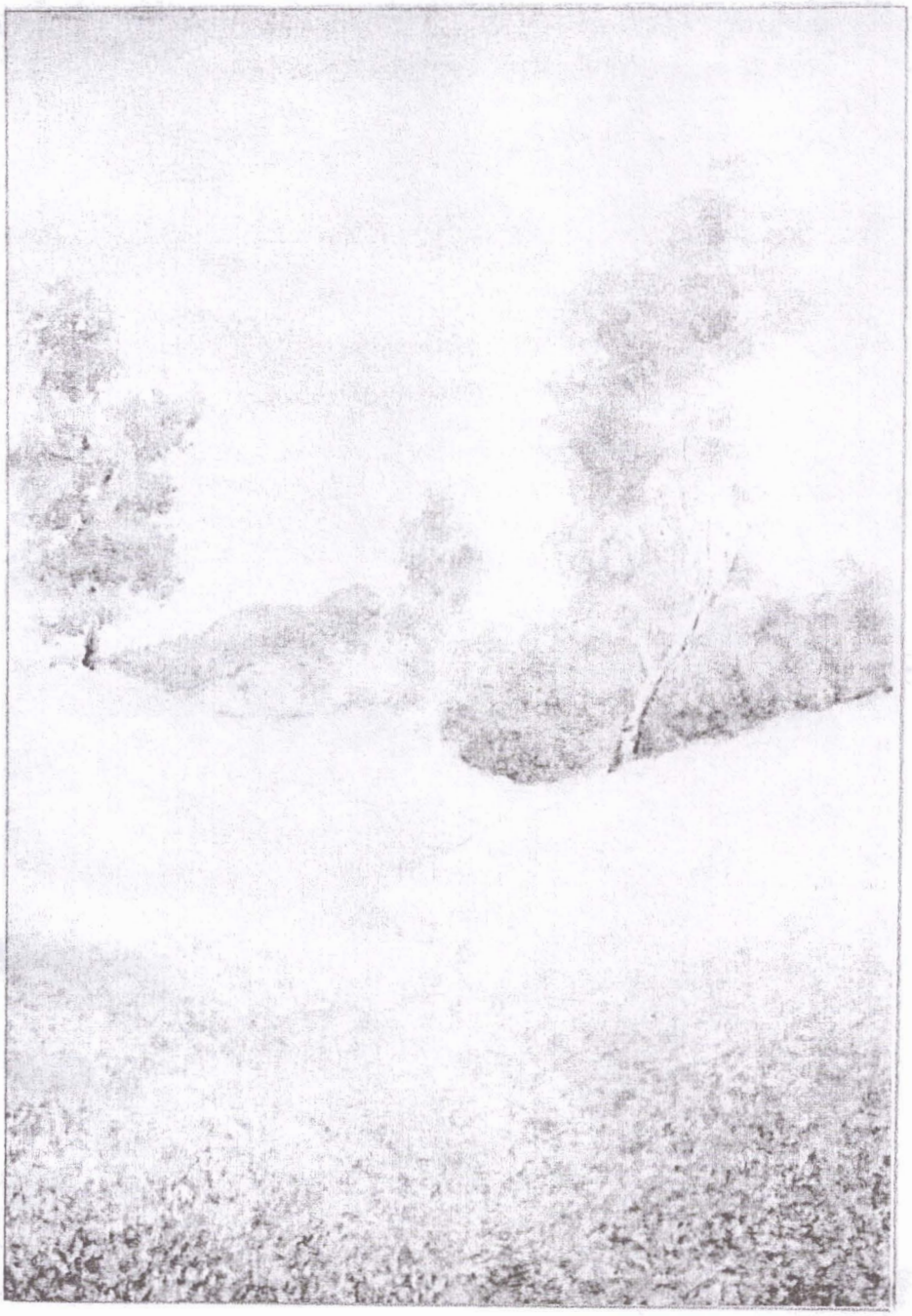

BDD-A32534 © 2010 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:14 UTC)

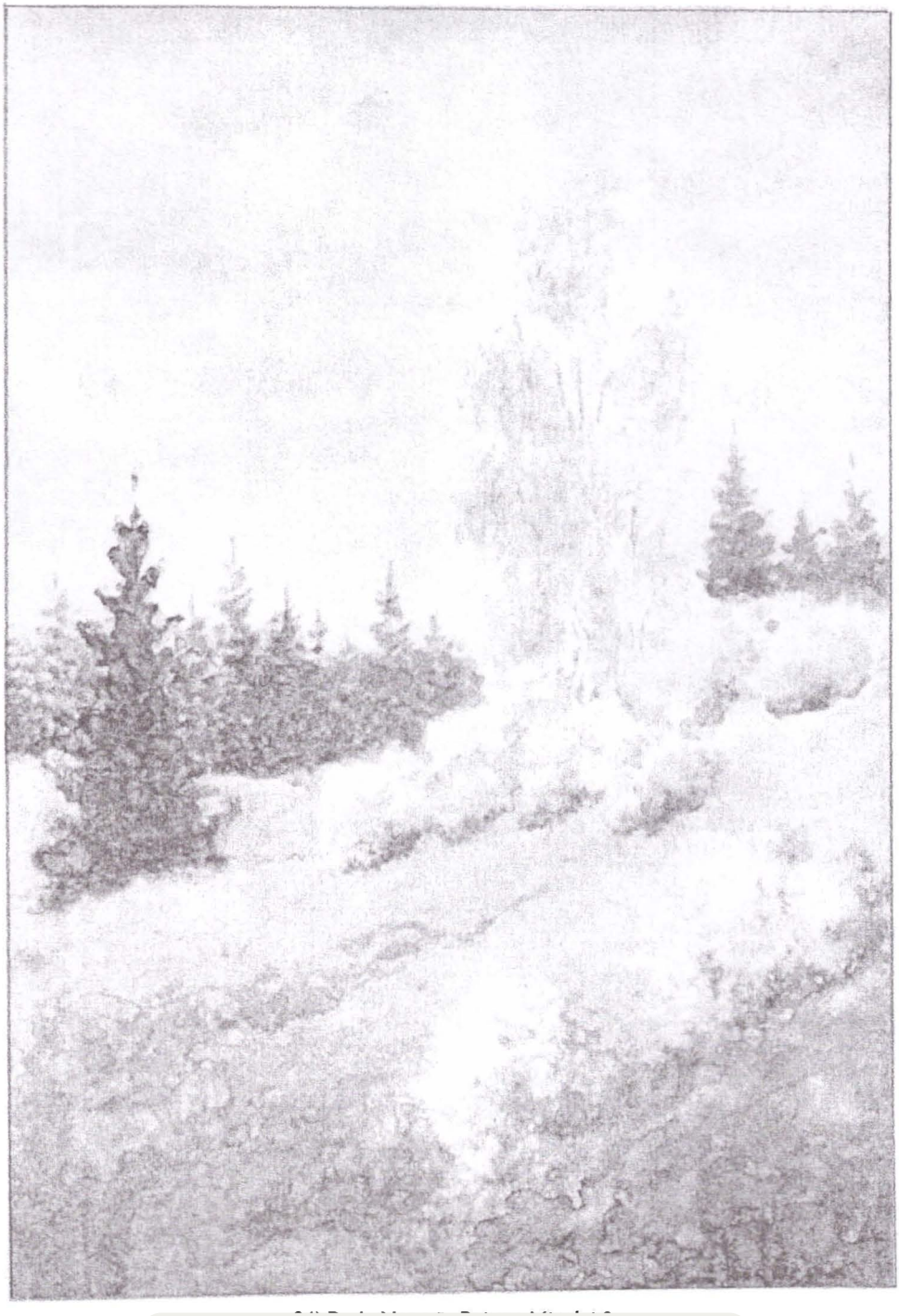
32) Radu Negură, *Ciumârna. Finis Terrae*

BDD-A32534 © 2010 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:14 UTC)

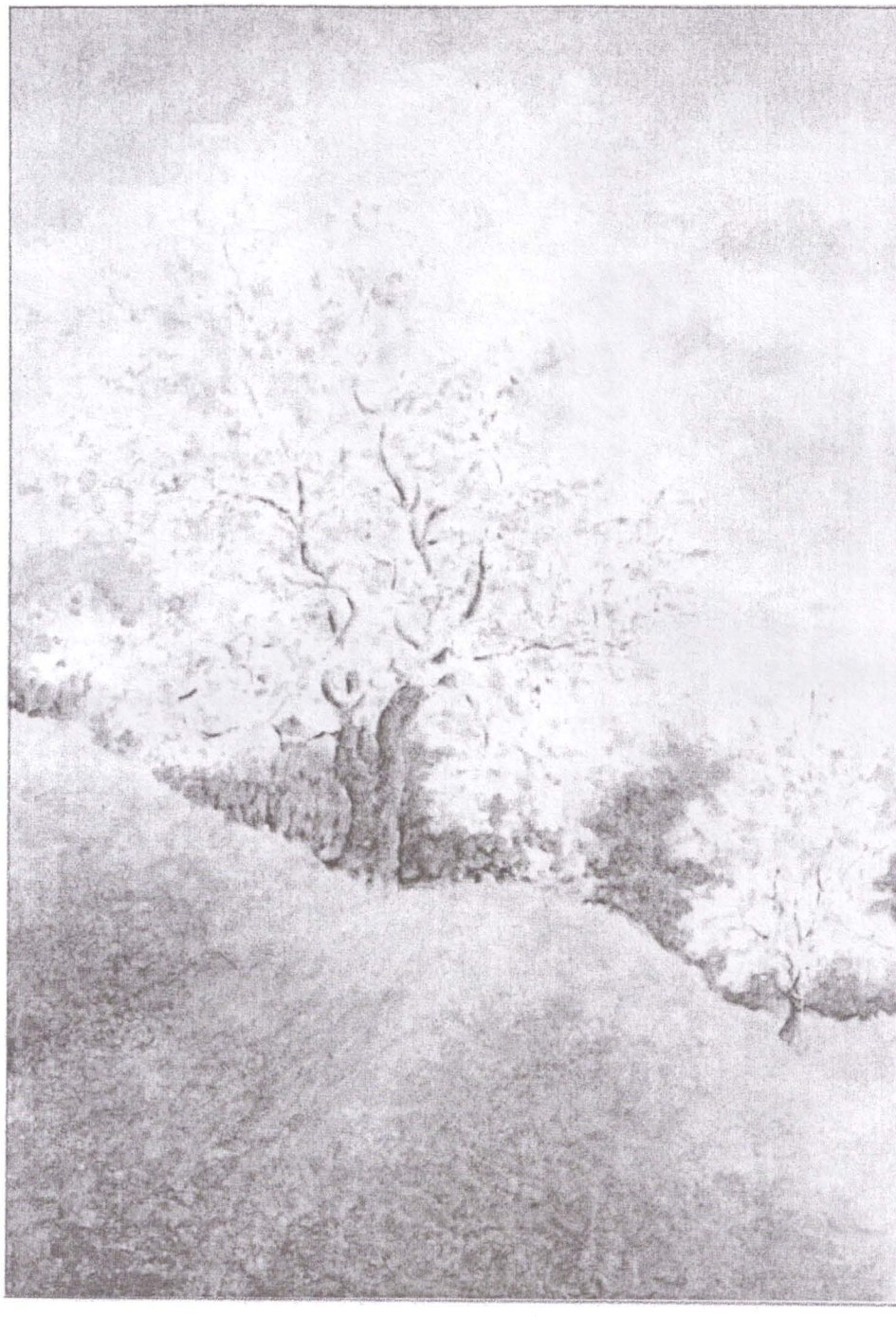

33) Radu Negură, *Poiana Micului I*

BDD-A32534 © 2010 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:14 UTC)

BDD-A32534 © 2010 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:14 UTC)

35) Radu Negură, *Primăvara în Argeş*

BDD-A32534 © 2010 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:14 UTC)

36) Radu Negură, *Studiu de tei. Curtea de Argeş*

BDD-A32534 © 2010 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:14 UTC)

Die Verwertung der grenzlosen Kulturerbe der Bukowina. Freiheit, Gelegenheiten und Zwänge

(Zusammenfassung)[*]

Diese Studie setzt die wenigen Beschäftigungen der Bukowiner fort, die dem Kenntniss der Werten der sogenannten grenzlosen Kulturerbe nach den Ereignissen von 1989 gewidmet wurden. Jenseits der kulturellen Vorurteile und Stereotypen nimmt sich der Verfasser der Studie vor, die Tätigkeit einiger unrecht vergessenen Künstler wachzurufen und auf dieser Weise den Kenntnisraum und die Verständnis- und Ausdeutungsperspektiven der grenzlosen Kulturerbe der historischen Bukowina zu erweitern. Den biobibliographischen Exkursen und den Exegesen der Werken von Oskar Laske (1874–1951), Emil Armin (1883–1971), Izyu Scherf (1913–1995) und Radu Negură (1910–1992) folgt ein Album mit Abbildungen einiger Arbeiten dieser Künstler.

Viele von diesen Arbeiten befinden sich heute in Bibliotheken und öffentlichen und privaten Sammlungen aus mehreren Ländern (Österreich, Deutschland, Israel, Rumänien, USA, Ukraine). Die Veröffentlichung solcher Werke, mindestens in Form eines vielsprachigen Festalbums, würde eine natürliche Tat, ein Zeichen der Normalität in der Bukowina und für die Bukowiner von heute bilden.

[*] Tradu

BDD-A32534 © 2010 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:14 UTC)